

Attiecībā uz 1. jautājumu “Vai jūs, lūdzu, varētu aprakstīt galvenās atkāpes no vecāku tiesībām attiecībā uz pusaudžiem (bērniem vecumā no 14 gadiem) (pusaudža dzīvesvietas vai pagaidu uzturēšanās vietas noteikšana, izglītības vai reliģijas izvēle un reģistrācija skolās u. c., medicīniska ārstēšana, darba līgumu vai profesionālās izglītības līgumu noslēgšana u. c.)?”

Saskaņā ar Ukrainas Ģimenes kodeksa (turpmāk “Ģimenes kodekss”) 6. pantu personai ir bērna tiesiskais stāvoklis, līdz tā sasniedz pilngadību.

Bērnu līdz 14 gadu vecuma sasniegšanai uzskata par mazu bērnu.

Bērnu no 14 līdz 18 gadu vecumam uzskata par mazgadīgo.

Saskaņā ar Ukrainas Civilkodeksa (turpmāk “Civilkodekss”) 31. pantu fiziskai personai, kura nav sasniegusi 14 gadu vecumu (mazs bērns), ir tiesības:

1) patstāvīgi veikt mazus mājsaimniecības darījumus.

Darījumu uzskata par mazu mājsaimniecības darījumu, ja ar to tiek nodrošinātas personas mājsaimniecības vajadzības un ja tas atbilst personas fiziskajai, garīgajai vai sociālajai attīstībai un attiecas uz objektu, kuram ir zema vērtība;

2) īstenot personiskās nemateriālās tiesības attiecībā uz intelektuālās un radošās darbības rezultātiem, ko aizsargā tiesību akti.

Mazs bērns nav atbildīgs par kaitējumu, ko tas nodarījis.

Saskaņā ar Civilkodeksa 32. pantu papildus šā kodeksa 31. pantā paredzētajiem darījumiem *fiziskai personai no 14 līdz 18 gadu vecumam (mazgadīgajam) ir tiesības:*

— patstāvīgi rīkoties ar savu darba samaksu, stipendiju vai citiem ieņēmumiem,

— patstāvīgi īstenot tiesības attiecībā uz intelektuālās un radošās darbības rezultātiem, ko aizsargā tiesību akti,

— būt juridisko personu dalībniekam (dibinātājam), ja vien tas nav aizliegts ar tiesību aktiem vai juridiskās personas statūtiem,

— patstāvīgi noslēgt bankas noguldījuma (konta) līgumu un rīkoties ar noguldījumu, ko tā veikusi uz sava vārda (naudas līdzekļi kontā).

Mazgadīgais citas darbības veic ar savu vecāku (adoptētāju) vai aprūpētāju piekrišanu.

Lai mazgadīgais varētu veikt darījumu par transportlīdzekļiem vai nekustamo īpašumu, ir jābūt vecāku (adoptētāju) vai aprūpētāja rakstiskai, notariāli apliecinātai piekrišanai un aizbildnības un aprūpes iestādes atļaujai.

Mazgadīgais ar līdzekļiem, ko tā vārdā finanšu iestādē pilnībā vai daļēji ir noguldījušas citas personas, var rīkoties ar aizbildnības un aprūpes iestādes un vecāku (adoptētāju) vai aprūpētāja piekrišanu.

Piekrišana, ka mazgadīgais veic darījumu, ir jāsaņem no vecākiem (adoptētājiem), aprūpētāja vai aizbildnības un aprūpes iestādes saskaņā ar tiesību aktiem.

Ja pastāv pietiekams iemesls, tiesa var ierobežot mazgadīgā tiesības patstāvīgi rīkoties ar savu darba samaksu, stipendiju vai citiem ieņēmumiem vai atņemt tam piederošās tiesības, ja attiecīgu pieteikumu ir iesnieguši vecāki (adoptētāji), aprūpētājs vai aizbildnības un aprūpes iestāde.

Tiesa atsauks savu lēmumu ierobežot vai atņemt mazgadīgajam šīs tiesības, ja vairs nebūs spēkā apstākļi, kas bija lēmuma pieņemšanas pamatā.

Mazgadīgā civilprocesuālās rīcībspējas ierobežošanas procedūra ir noteikta Ukrainas Civilprocesa kodeksā.

Tomēr saskaņā ar Civilkodeksa 35. pantu pilnu civilprocesuālo rīcībspēju var piešķirt fiziskai personai, kas sasniegusi 16 gadu vecumu un strādā uz darba līguma pamata, kā arī mazgadīgajam, kuru reģistrējusi tā māte vai tēvs.

Pilnu civilprocesuālo rīcībspēju piešķir aizbildnības un aprūpes iestāde, kas lemj par attiecīgās personas pieteikumu, ar vecāku (adoptētāju) vai aprūpētāja rakstveida piekrišanu, taču, ja šāda piekrišana nav saņemta, pilnu civilprocesuālo rīcībspēju var piešķirt ar tiesas lēmumu.

Pilnu civilprocesuālo rīcībspēju var piešķirt fiziskai personai, kura sasniegusi 16 gadu vecumu un kura vēlas veikt uzņēmējdarbību.

Ja vecāki (adoptētāji), aprūpētājs vai aizbildnības un aprūpes iestāde sniedz rakstveida piekrišanu, šādu personu var reģistrēt kā uzņēmēju. Šādā gadījumā fiziska persona pilnu civilprocesuālo rīcībspēju iegūst no brīža, kad valsts reģistrā tā ir reģistrēta kā uzņēmējs.

Fiziskai personai piešķirta pilna civilprocesuālā rīcībspēja attiecas uz visām civilajām tiesībām un pienākumiem.

Ja tiek izbeigts personas darba līgums vai uzņēmējdarbība, tā saglabā tai piešķirto pilno civilprocesuālo rīcībspēju.

Attiecībā uz dzīvesvietas noteikšanu mēs norādām, ka saskaņā ar Civilkodeksa 313. pantu fiziskai personai, kas sasniegusi 14 gadu vecumu, ir tiesības brīvi patstāvīgi pārvietoties Ukrainas teritorijā, kā arī izvēlēties savu uzturēšanās vietu.

Fiziska persona, kas nav sasniegusi 14 gadu vecumu, Ukrainas teritorijā ir tiesīga pārvietoties tikai ar vecāku (adoptētāju) vai aizbildņu piekrišanu, viņu pavadībā vai viņu pilnvaroto personu pavadībā.

Fiziskai personai, kam ir Ukrainas pilsonība, ir tiesības netraucēti atgriezties Ukrainā.

Fiziskai personai, kas sasniegusi 16 gadu vecumu, ir tiesības brīvi patstāvīgi izceļot ārpus Ukrainas.

Fiziska persona, kas nav sasniegusi 16 gadu vecumu, ceļot ārpus Ukrainas ir tiesīga tikai ar vecāku (adoptētāju) vai aizbildņu piekrišanu, viņu pavadībā vai viņu pilnvaroto personu pavadībā, izņemot tiesību aktos paredzētos gadījumos.

Atbilstīgi Civilkodeksa 29. panta otrajai daļai fiziska persona, kas sasniegusi 14 gadu vecumu, var brīvi izvēlēties savu dzīvesvietu, ievērojot tiesību aktos noteiktos ierobežojumus.

Ģimenes kodeksa 160. panta trešajā daļā ir līdzīgi noteikumi, kuri paredz, ka gadījumā, ja vecāki dzīvo atsevišķi, bērns, kurš sasniedzis 14 gadu vecumu, pats nosaka savu dzīvesvietu.

Bērnu tiesības

Saskaņā ar Ukrainas likuma “Par bērnu aizsardzību” (turpmāk “likums”) 1. pantu bērns ir persona līdz 18 gadu vecumam (pilngadība), ja saskaņā ar tai piemērojamiem tiesību aktiem pilngadīgas personas tiesības tā neiegūst agrāk.

Bērna interešu nodrošināšana ietver rīcību un lēmumu pieņemšanu ar mērķi apmierināt bērna individuālās vajadzības atbilstīgi viņa vecumam, dzimumam, veselības stāvoklim, attīstības īpatnībām, dzīves pieredzei, ģimenei, kultūras un etniskajai piederībai un ņemot vērā bērna viedokli, ja bērns ir sasniedzis tādu vecumu un attīstības līmeni, ka ir spējīgs to paust.

Konkrēti, likuma 9. pantā ir noteikts, ka katram bērnam ir tiesības brīvi paust savu personīgo viedokli, veidot savus uzskatus, attīstīt savu sociālo darbību un saņemt savam vecumam piemērotu informāciju. Šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt, izmantot, izplatīt un saglabāt informāciju mutiskā, rakstiskā vai citā veidā, izmantojot mākslas

darbus, literatūru, plašsaziņas līdzekļus, saziņu (dators, tālrunu tīkls u. c.) vai citus līdzekļus pēc bērna izvēles. Bērnām ir piekļuve informācijai un materiāliem no dažādiem valsts un starptautiskiem avotiem, jo īpaši tiem, kas veicina veselīgu fizisko un garīgo attīstību, kā arī sociālo, garīgo un morālo labbūtību.

Bērniem ir tiesības nosūtīt valsts iestādēm, vietējām pašpārvaldes struktūrām, uzņēmumiem, iestādēm, organizācijām, plašsaziņas līdzekļiem un to darbiniekiem komentārus un ierosinājumus par to darbību, paziņojumiem un lūgumrakstiem par viņu tiesību un tiesisko interešu īstenošanu, kā arī sūdzības par to pārkāpumiem.

Konkrēti, likuma 12. pants nosaka, ka audzināšana ģimenē ir galvenais pamats bērna personības attīstībai. Katrs vecāks ir vienlīdz atbildīgs par bērna audzināšanu, izglītību un attīstību. Vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, ir tiesības un pienākums audzināt bērnu, rūpēties par bērna veselību, fizisko, garīgo un morālo attīstību, izglītību, radīt piemērotus apstākļus bērna dabisko spēju attīstībai, cienīt bērnu, kā arī sagatavot viņu neatkarīgai dzīvei un darbam. Vecāki vai personas, kas viņus aizstāj, atbild par bērna tiesību pārkāpšanu un bērna likumīgo interešu ierobežošanu attiecībā uz veselības aprūpi, fizisko un garīgo attīstību, izglītību, kā arī par tiesību aktos noteikto vecāku pienākumu neizpildi un izvairīšanos no to izpildes.

Darbs

Attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar darba līguma noslēgšanu, saskaņā ar Ukrainas likuma “Par bērnu aizsardzību” 21. pantu bērnu darba izmantošanas procedūru nosaka Ukrainas nodarbinātības tiesību akti.

Bērnām ir atļauts strādāt no 16 gadu vecuma. Bērnu, kas sasnieguši 15 gadu vecumu, var nodarbināt darbā, kas nekaitē viņu veselībai un izglītībai, ja tam piekrīt viens no vecākiem vai persona, kas aizstāj vecākus.

Bērniem, kas jaunāki par 16 gadiem, darba laiks tiek ierobežots atbilstīgi viņu attīstības un profesionālās apmācības vajadzībām. Laiks, ko bērns ar īpašnieka vai tā pilnvarotās struktūras piekrišanu pavada profesionālajā apmācībā likumā noteiktajā darba laikā, tiek uzskatīts par darba laiku.

Ir aizliegta bērnu iesaistīšana vissliktākajās bērnu darba formās, piedalīšanās smagos darbos un darbos, kuros ir kaitīgi vai bīstami darba apstākļi, kā arī pazemes darbos vai darbos, kuros ir pārsniegts ar likumu noteiktais samazinātais darba laiks.

Bērniem atļauts strādāt tikai pēc iepriekšējas medicīniskās pārbaudes, pēc kuras saņemts rakstisks medicīniskais atzinums, ka nav kontrindikāciju dalībai darba pasākumos, un līdz 21 gada vecuma sasniegšanai viņiem ik gadu tiks veikta obligātā profilaktiskā medicīniskā pārbaude.

Saskaņā ar Ukrainas likuma “Par bērnu aizsardzību” 22. pantu 16 gadu vecumu sasnieguši bērni ir tiesīgi nodarboties ar uzņēmējdarbību, kā arī viņi var būt kolektīva lauksaimniecības uzņēmuma locekļi un lauku (zemnieku) saimniecības dalībnieki atbilstīgi tiesību aktos noteiktajai procedūrai.

Attiecībā uz darba līgumu noslēgšanu ar mazgadīgajiem jāatzīmē šādi jautājumi.

Ukrainas Darba tiesību kodeksa (turpmāk “Darba kodekss”) 3. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka nodarbinātības tiesību akti reglamentē visu uzņēmumu, iestāžu un organizāciju darbinieku darba attiecības neatkarīgi no īpašumtiesību veida, darbības veida un saistības ar nozari, kā arī to personu darba attiecības, kuras strādā, pamatojoties uz individuālu darba līgumu.

Saskaņā ar Darba kodeksa 24. panta pirmās daļas 5. punktu darba līgums parasti tiek noslēgts rakstiski. Prasība par rakstisko formu ir obligāta gadījumos, kad darba līgums tiek slēgts ar mazgadīgo (Darba kodeksa 187. pants).

Darba kodeksa 187. pants nosaka, ka mazgadīgajiem, t. i., personām, kas nav sasniegušas 18 gadu vecumu, darba attiecībās ir tādas pašas tiesības kā pilngadīgām personām, taču darba aizsardzības, darba laika, prombūtnes un noteiktu citu darba apstākļu jomā tās izmanto Ukrainas tiesību aktos noteiktās priekšrocības.

Saskaņā ar Darba kodeksa 188. pantu nav atļauts nodarbināt personas, kas ir jaunākas par 16 gadiem.

Saņemot piekrišanu no viena no vecākiem vai personas, kas viņus aizstāj, izņēmuma gadījumos var nodarbināt personas, kas sasniegušas 15 gadu vecumu.

Nolūkā sagatavot jauniešus produktīvam darbam, vispārējās vidējās, profesionālās (tehniskās), pirmsuniversitātes vai augstākās izglītības iestāžu izglītojamās, kuri apgūst jebkāda veida pamatu, vidējo vai vidējo speciālo izglītību, ir atļauts nodarbināt, lai viņi veiktu vieglu darbu, kas nekaitē viņu veselībai un nepārtrauc viņu izglītību, ārpus mācību laika pēc 14 gadu vecuma sasniegšanas, ja ir saņemta viena no vecākiem vai personas, kas viņus aizstāj, piekrišana.

Darba kodeksa 190. panta pirmā un otrā daļa un 192. pants nosaka, ka personas, kas jaunākas par 18 gadiem, ir aizliegts nodarbināt smagos darbos un darbos, kuros ir kaitīgi vai bīstami darba apstākļi, kā arī pazemes darbos.

Personas, kas jaunākas par 18 gadiem, ir arī aizliegts nodarbināt darbos, kuros tām jāceļ un jāpārvieta priekšmeti, kuru svars pārsniedz attiecībā uz tām noteiktos ierobežojumus.

Par 18 gadiem jaunākus darbiniekus ir aizliegts izmantot nakts darbā, virsstundu darbā un darbā nedēļas nogalēs.

Saskaņā ar Darba kodeksa 199. pantu mazgadīgā vecākiem, adoptētājiem vai aprūpētājiem, kā arī valsts struktūrām un amatpersonām, kam uzticēta nodarbinātības tiesību aktu ievērošanas uzraudzība un kontrole, ir tiesības pieprasīt izbeigt ar mazgadīgo noslēgtu darba līgumu, arī līgumu uz noteiktu laiku, ja tā faktiskā turpināšana apdraud mazgadīgā veselību vai pārkāpj viņa likumīgās intereses.

Veselības aprūpe

Atbilstīgi Ukrainas veselības aprūpes tiesību aktu principu (turpmāk "principi") 39. panta otrajai daļai pacientam, kurš ir sasniedzis pilngadību, ir tiesības saņemt uzticamu un pilnīgu informāciju par savu veselību, tostarp tiesības iepazīties ar attiecīgajiem medicīniskajiem dokumentiem par savu veselību.

Vecākiem (adoptētājiem), aizbildnim un aprūpētājam ir tiesības saņemt informāciju par bērna vai aizbilstamā veselības stāvokli.

Saskaņā ar principu 43. panta pirmo un otro daļu, lai varētu izmantot diagnostikas, profilakses un ārstēšanas metodes, ir nepieciešama atbilstīgi šo principu 39. pantam informēta pacienta piekrišana.

Lai veiktu medicīnisku intervenci, nepieciešama pacientu, kas jaunāki par 14 gadiem (mazgadīgi pacienti), un pacientu, kas likumā noteiktajā kārtībā atzīti par rīcībnespējīgiem, likumīgo pārstāvju piekrišana.

Pacienta vai tā likumīgā pārstāvja piekrišana medicīniskai intervencei nav nepieciešama tikai gadījumos, kad pastāv pacienta dzīvības tieša apdraudējuma pazīmes un objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams saņemt pacienta vai tā likumīgo pārstāvju piekrišanu šādai intervencei.

Jaunas profilakses, diagnostikas vai ārstēšanas metodes, kā arī zāles, kas tiek izvērtētas noteiktajā veidā, bet vēl nav apstiprinātas lietošanai, un neregistrētas zāles kādas personas ārstēšanai var izmantot tikai pēc tam, kad tā ir devusi rakstisku piekrišanu. Attiecībā uz personu, kas jaunāka par 14 gadiem (mazs bērns), iepriekš minētās metodes un līdzekļus var izmantot ar tās vecāku vai citu likumīgo pārstāvju rakstisku piekrišanu; attiecībā uz personu vecumā no 14 līdz 18 gadiem tos var izmantot ar personas rakstisku piekrišanu un tās vecāku vai citu likumīgo pārstāvju rakstisku piekrišanu; attiecībā uz personu, kuras civilprocesuālā rīcībspēja ir ierobežota, tos var izmantot ar personas rakstisku piekrišanu un tās aprūpētāju rakstisku piekrišanu; attiecībā uz personu, kas saskaņā ar tiesību aktos noteikto procedūru atzīta par rīcībnespējīgu, tos var izmantot ar personas likumīgā pārstāvja rakstisku piekrišanu. Iegūstot piekrišanu par tādu jaunu profilakses, diagnostikas un ārstēšanas metožu un zāļu izmantošanu, kas tiek izvērtētas noteiktajā kārtībā, bet vēl nav apstiprinātas lietošanai, un par neregistrētu zāļu izmantošanu, persona un/vai tās likumīgais pārstāvis jāinformē par nolūkiem, metodēm, blaknēm, iespējamo risku un paredzētajiem rezultātiem.

Neregistrētas zāles vai reģistrētas zāles var izmantot ārstēšanai tādu indikāciju gadījumā, kuras nav norādītas zāļu lietošanas pamācībā vai šo zāļu aprakstā, ar paplašinātu pacientu piekļuvi neregistrētām zālēm saistītās programmās vai ar pētniecības subjektu (pacientu) piekļuvi pētniecības zālēm pēc klīniskās izpētes pabeigšanas saistītās programmās, tikai pēc tam, kad iegūta personas rakstiska piekrišana. Attiecībā uz personu, kas jaunāka par 14 gadiem (mazs bērns), minētās zāles var izmantot ar tās vecāku (viena no vecākiem) vai citu likumīgo pārstāvju (vai likumīgā pārstāvja) rakstisku piekrišanu; attiecībā uz personu vecumā no 14 līdz 18 gadiem tās var izmantot ar personas rakstisku piekrišanu un ar tās vecāku (viena no vecākiem) vai citu likumīgo pārstāvju (vai likumīgā pārstāvja) rakstisku piekrišanu; attiecībā uz personu, kuras civilprocesuālā rīcībspēja ir ierobežota, tās var izmantot ar personas rakstisku piekrišanu un tās aprūpētāju (vai aprūpētāja) rakstisku piekrišanu; attiecībā uz personu, kas saskaņā ar tiesību aktos noteikto procedūru atzīta par rīcībnespējīgu, tās var izmantot ar personas likumīgā pārstāvja rakstisku piekrišanu. Iegūstot piekrišanu par šādu zāļu lietošanu, personai un/vai tās likumīgajam pārstāvim ir jāsniedz pilnīga informācija par šo zāļu lietošanas mērķiem, metodēm, blaknēm, iespējamo risku un paredzētajiem rezultātiem, kā arī par alternatīvu ārstēšanas iespēju esību vai neesību (principu 44. panta otrā daļa un 44.¹ panta otrā daļa).

Atbilstīgi principu 59. pantam vecākiem ir pienākums rūpēties par savu bērnu veselību un viņu fizisko un garīgo attīstību, kā arī nodrošināt, ka viņi piekopj veselīgu dzīvesveidu. Ja šis pienākums netiek pildīts un ja tas rada būtisku kaitējumu bērna veselībai, vainīgajām pusēm noteiktajā veidā var tikt atņemtas vecāku tiesības.

Lai jaunākajai paaudzei nodrošinātu veselīgu audzināšanu kopā ar harmonisku fizisko un garīgo attīstību, valsts nodrošina plaša bērnodārzu, internātu, veselības centru, atpūtas nometņu un citu bērnu iestāžu tīkla attīstību.

Bērniem, kuri izauguši bērnu iestādēs un mācās skolās, tiek nodrošināti veselības saglabāšanai un stiprināšanai un higiēnas izglītībai vajadzīgie apstākļi. Izglītības un darba nosacījums, kā arī prasības attiecībā uz programmu atbilstīgi kurai ir veicami pasākumi, nosaka, vienojoties ar centrālo izpildstrukturū, kura pārrauga valsts politikas veidošanu veselības aprūpes jomā.

Izglītība

Ukrainas likuma "Par izglītību" 55. panta pirmajā līdz trešajā daļā ir noteikts, ka audzināšana ģimenē ir galvenais pamats bērna kā indivīda attīstībai. Vecākiem ir vienlīdzīgas tiesības un pienākumi attiecībā uz bērna izglītību un attīstību.

Bērnu, kas iegūst izglītību, vecākiem ir tiesības:

atbilstīgi tiesību aktiem aizsargāt bērnu, kas iegūst izglītību, tiesības un likumīgās intereses;

sazināties ar izglītības iestādēm un izglītības vadības struktūrām attiecībā uz izglītības jautājumiem;

izvēlēties tāda veida un formas izglītības iestādi un programmu, kas ir piemērota bērniem izglītības iegūšanai;

piedalīties izglītības iestādes publiskajā pašpārvaldē, jo īpaši, ievēlot izglītības iestādes publiskās pašpārvaldes struktūras un tiekot tajās ievēlētiem;

savlaicīgi saņemt informāciju par visiem plānotajiem un neplānotajiem pedagoģiskajiem, psiholoģiskajiem, medicīniskajiem, socioloģiskajiem pasākumiem, pētījumiem, eksāmeniem, pedagoģiskajiem eksperimentiem izglītības iestādē, kā arī piekrist bērna dalībai tajos;

piedalīties individuālas bērna attīstības programmas un/vai individuālas mācību programmas sagatavošanā;

iegūt informāciju par izglītības iestādes darbībām, tai skaitā par sociālo, kā arī psiholoģisko un pedagoģisko pakalpojumu sniegšanu personām, kas cietušas no iebiedēšanas (aizskaršanas), bijušas tās liecinieki vai izdarījušas iebiedēšanu (aizskaršanu), par savu bērnu (bērnu, kuru likumīgie pārstāvji viņi ir) mācību rezultātiem un izglītības iestādes izglītības kvalitātes un tās veikto izglītības pasākumu novērtējuma rezultātiem;

iesniegt izglītības iestādes vadībai vai dibinātājam paziņojumu par bērna vai jebkura citu izglītības procesa dalībnieka iebiedēšanas (aizskaršanas) gadījumiem;

pieprasīt pilnīgu un objektīvu izmeklēšanu par bērna vai jebkura cita izglītības procesa dalībnieka iebiedēšanas (aizskaršanas) gadījumiem.

Bērnu, kas iegūst izglītību, vecākiem ir pienākums:

veicināt to, lai bērni cienītu citus cilvēkus un ievērotu viņu tiesības, brīvības un likumīgās intereses, tiesību normas un ētikas standartus, kā arī atbildīgi attiektos pret savu veselību, citu cilvēku veselību un vidi;

sekmēt bērna līdzdalību izglītības programmā un to, ka bērns spēj sasniegt tajā paredzētos mācību rezultātus;

cienīt bērnu un citus izglītības procesa dalībniekus un ievērot viņu tiesības, brīvības un likumīgās intereses;

rūpēties par bērna fizisko un garīgo veselību, veicināt bērna spēju attīstību, kā arī veidot veselīga dzīvesveida prasmes;

veidot bērnam dialoga kultūru un prasmi dzīvot savstarpējā sapratnē, mierā un harmonijā starp visām tautām, etniskajām, nacionālajām un reliģiskajām grupām, kā arī starp dažādu politisko un reliģisko uzskatu un kultūras tradīciju pārstāvjiem, kuriem ir dažāda sociālā izcelsme, ģimenes un mantiskais stāvoklis;

ar norādījumiem un ar personīgu piemēru radīt cieņu pret sabiedrības morāli un sabiedriskajām vērtībām, jo īpaši patiesību, taisnīgumu, patriotismu, cilvēciskumu, toleranci, darba tikumu;

izglītot bērnus par nepieciešamību ievērot Ukrainas konstitūciju un tiesību aktus, aizsargāt Ukrainas suverenitāti un teritoriālo integritāti;

veidot bērnam cieņu pret Ukrainas valsts valodu un valsts simboliem, Ukrainas nacionālajām, vēsturiskajām un kultūras vērtībām, kā arī cieņpilnu attieksmi pret Ukrainas vēstures un kultūras mantojumu;

ievērot izglītības iestādes dibināšanas dokumentus un iekšējos noteikumus, kā arī izglītības pakalpojumu sniegšanas līguma noteikumus (ja tādi ir);

palīdzēt izglītības iestādes vadībai iebiedēšanas (aizskaršanas) gadījumu izmeklēšanā;

īstenot iebiedēšanas (aizskaršanas) gadījumu izmeklēšanai izglītības iestādē paredzētās komisijas lēmumus un ieteikumus.

Attiecībā uz personas uzņemšanu profesionālās (profesionālās un tehniskās) izglītības iestādē būtu jāņem vērā, ka saskaņā ar 3.1. punktu Ukrainas profesionālās (profesionālās un tehniskās) izglītības iestāžu uzņemšanas standarta noteikumus, kas apstiprināti ar Izglītības un zinātnes ministrijas 2013. gada 14. maija rīkojumu Nr. 499 (reģistrēts Ukrainas Tieslietu ministrijā 2013. gada 29. maijā ar Nr. 823/23355), reflektanti personīgi iesniedz pieteikumu uzņemšanai profesionālās (profesionālās un tehniskās) izglītības iestādē, norādot izvēlēto profesiju (specialitāti), izglītības veidu, dzīvesvietu u. c.

Attiecībā uz 2. jautājumu “Vai ir kādi īpaši noteikumi, kas nosaka, ka ir jāsaņem bērna, kas jaunāks par 14 gadiem, piekrišana, lai būtu spēkā noteikti vecāku lēmumi vai darījumi? Jo īpaši ņemot vērā, ka attiecībā uz bērnu no 10 līdz 14 gadu vecumam Ģimenes kodeksa 160. pants pieprasa bērna un vecāku kopīgu piekrišanu, kad tiek lemts par uzturēšanās un dzīvesvietas jautājumiem, kādas ir sekas un procedūras bērna un vecāku nesaskaņu gadījumā?”

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 171. pantu bērnam ir tiesības uz to, ka jautājumos, kas attiecas uz viņu personīgi, kā arī ģimenes jautājumos bērnu uzklausā tā vecāki, citi ģimenes locekļi un amatpersonas.

Bērns, kurš var paust savu viedokli, ir jāuzklausā, ja starp bērna vecākiem un citām personām tiek risināts strīds par bērna audzināšanu un dzīvesvietu, tostarp, ja tiek risināti strīdi saistībā ar vecāku tiesību atņemšanu, vecāku tiesību atjaunošanu, kā arī strīdi par bērna īpašuma pārvaldīšanu.

Ja tas nepieciešams bērna interesēs, tiesai ir tiesības pieņemt lēmumu, kas ir pretrunā bērna viedoklim.

Attiecībā uz 3. jautājumu “Ja abiem vecākiem ir kopīga vecāku aprūpe, — mēs saprotam, ka šis ir standarta gadījums Ukrainā neatkarīgi no vecāku ģimenes stāvokļa, — vai ir kādi lēmumi vai darbības, ko viens no vecākiem var pieņemt vai veikt neatkarīgi (bez otra vecāka iepriekšējas piekrišanas vai veto tiesībām)? Vai pastāv otra vecāka piekrišanas prezumpcija?”

Vecāki ir savu mazo un mazgadīgo bērnu likumīgie pārstāvji (Civilkodeksa 242. panta pirmā daļa).

Vecāku tiesiskā pārstāvība pamatojas uz pozitīvo juridisko faktu, ka bērni ir cēlušies no vecākiem. Vienlaikus tiesiskā pārstāvība piešķir vecākiem pilnu tiesību un pienākumu klāstu attiecībā uz bērnu, arī — aizbildnības (aprūpes) ziņā — par darbībām, kas saistītas ar bērnu.

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 121. pantu mātes, tēva un bērna tiesības un pienākumi pamatojas uz faktu, ka bērns ir cēlies no vecākiem, kā to apliecinājusi valsts civilstāvokļa aktu reģistrācijas iestāde šā kodeksa 122. un 125. pantā izklāstītajā veidā.

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 141. pantu mātei un tēvam ir vienlīdzīgas tiesības un pienākumi pret bērnu neatkarīgi no tā, vai viņi ir bijuši precējušies viens ar otru.

Tas, vai vecāki ir šķīrušies vai dzīvo atsevišķi no bērna vai ne, neietekmē viņu tiesību apmēru un neatbrīvo viņus no pienākumiem pret bērnu, izņemot Ģimenes kodeksa 157. panta piektajā daļā paredzēto gadījumu.

Ģimenes kodeksa 157. pantā ir noteikts, ka jautājumu par bērna audzināšanu kopīgi risina abi vecāki, izņemot šā panta piektajā daļā paredzēto gadījumu.

Vecākam, kurš dzīvo atsevišķi no bērna, ir pienākums piedalīties bērna audzināšanā un ir tiesības uzturēt personīgas attiecības ar viņu. Vecākam, ar kuru bērns dzīvo kopā, nav tiesību liegt vecākam, kas dzīvo atsevišķi, uzturēt attiecības ar bērnu un piedalīties bērna audzināšanā, ja šāda attiecību uzturēšana netraucē normālu bērna attīstību.

Vecākiem ir tiesības noslēgt vienošanos par to, kā vecāku tiesības īsteno un pienākumus pilda tas vecāks, kurš dzīvo atsevišķi no bērna. Vienošanās tiek noslēgta rakstiski, un tā ir notariāli jāapstiprina.

Ja vecāks, kurš dzīvo kopā ar bērnu, neievēro vienošanos, viņam vai viņai ir pienākums atlīdzināt otram vecākam nodarīto materiālo un morālo kaitējumu.

Vecāks, kura dzīvesvieta ir noteikta ar tiesas lēmumu vai apstiprināta ar aizbildnības un aprūpes iestādes atzinumu kā bērna dzīvesvieta — ja vien uz minēto vecāku neattiecas izpildes panākšanas pasākumi saistībā ar lēmumu par bērna apmeklēšanas tiesību noteikšanu un par bērna apmeklēšanas šķēršļu novēršanu —, individuāli lemj par tādu pagaidu izceļošanu ārpus Ukrainas uz laiku līdz vienam mēnesim, kuras nolūks ir ārstēšana, izglītība, bērna dalība bērnu sacensībās, festivālos, zinātniskajās izstādēs, skolēnu olimpiādēs un konkursos, vides, tehniskos, mākslas, tūrisma, pētniecības vai sporta pasākumos, bērna atpūta un atveseļošanās ārvalstīs, tostarp organizētas bērnu grupas sastāvā, un, ja šis vecāks zina otra vecāka dzīvesvietu un otrs vecāks nav izvairījies un pienācīgi pilda savus vecāku pienākumus, viņš vai viņa informē otru vecāku, nosūtot ierakstītu vēstuli par bērna pagaidu izceļošanu ārpus Ukrainas robežām, izbraukšanas nolūku, galamērķa valsti un attiecīgo uzturēšanās šajā valstī laikposmu.

Vecāks, kura dzīvesvieta ir noteikta ar tiesas lēmumu vai apstiprināta ar aizbildnības un aprūpes iestādes atzinumu kā bērna dzīvesvieta, patstāvīgi lemj par tādu pagaidu izceļošanu ārpus Ukrainas uz laiku līdz vienam mēnesim vai ilgāk, kuras nolūks ir ārstēšana, izglītība, bērna dalība bērnu sacensībās, festivālos, zinātniskajās izstādēs, skolēnu olimpiādēs un konkursos, vides, tehniskos, mākslas, tūrisma, pētniecības vai sporta pasākumos, bērna atpūta un atveseļošanās ārvalstīs, tostarp organizētas bērnu grupas sastāvā, šādos gadījumos:

1) pastāv bērna uzturlīdzekļu maksājumu parāds, kura kopsumma pārsniedz atbilstošo par četriem mēnešiem paredzēto maksājumu summu un kurš apstiprināts ar bērna uzturlīdzekļu maksājumu parāda esības apliecību;

2) pastāv bērna uzturlīdzekļu maksājumu parāds, kurš apstiprināts ar bērna uzturlīdzekļu maksājumu parāda esības apliecību un kura kopsumma pārsniedz atbilstošo par trim mēnešiem paredzēto maksājumu summu, ja bērna uzturlīdzekļi tiek maksāti, lai uzturētu bērnu ar invaliditāti, bērnu, kuram ir smags perinatāls nervu sistēmas bojājums, smagi iedzimti attīstības traucējumi, reti sastopama bāreņslimība, onkoloģiskas, onkohematoloģiskas slimības, bērnu cerebrālā trieka, smagi garīgās veselības traucējumi, I tipa cukura diabēts (atkarība no insulīna), akūta vai hroniska nieru slimība 4. stadijā, vai lai uzturētu bērnu, kuram ir smagas traumas un nepieciešama orgānu transplantācija, kuram ir vajadzīga paliatīvā aprūpe, kā to apstiprina medicīniskās un profilaktiskās iestādes medicīniskās konsultatīvās komisijas dokuments, kas izdots tās izpildvaras centrālās

struktūras noteiktajā kārtībā un veidā, kura nodrošina valsts politikas izveidi un īstenošanu veselības aprūpes jomā.

Vecāks, kurš dzīvo atsevišķi no bērna, ja viņš vai viņa nav izvairījies(-usies) no saviem vecāku pienākumiem, pienācīgi tos pilda un viņam vai viņai nav bērna uzturlīdzekļu maksājumu parādu, nosūta vecākam, ar kuru kopā bērns dzīvo, ierakstītu vēstuli ar paziņojumu par piegādi, kurā lūdz piekrišanu tādai bērna izceļošanai ārpus Ukrainas, kuras nolūks ir ārstēšana, izglītība, bērna dalība bērnu sacensībās, festivālos, zinātniskajās izstādēs, skolēnu olimpiādēs un konkursos, vides, tehniskos, mākslas, tūrisma, pētniecības vai sporta pasākumos, bērna atpūta un atveseļošanās ārvalstīs, tostarp organizētas bērnu grupas sastāvā.

Ja vecāks, ar kuru kopā bērns dzīvo, nedod notariāli apliecinātu piekrišanu bērna izceļošanai uz ārvalstīm norādītajā nolūkā, 10 dienu laikā no dienas, kad paziņots par ierakstītās vēstules piegādi, vecākam, kurš dzīvo atsevišķi no bērna un kuram nav bērna uzturlīdzekļu maksājumu parāda, ir tiesības vērsties tiesā, lai saņemtu atļauju bērna izceļošanai uz ārvalstīm bez otra vecāka piekrišanas.

Bērna uzturlīdzekļu maksājumu parāda apliecību izdod valsts izpilddienesta struktūra vai privāts izpildītājs atbilstīgi tiesību aktos noteiktajai kārtībai.

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 177. panta sesto un septīto daļu, ja viens no vecākiem veic darījumu attiecībā uz maza bērna mantu, tiek uzskatīts, ka tas notiek ar otra vecāka piekrišanu. Otram vecākam ir tiesības vērsties tiesā ar prasību atzīt darījumu par spēkā neesošu, jo tas noslēgts bez viņa vai viņas piekrišanas, ja šis darījums pārsniedz mazu ikdienas darījumu robežas.

Vienam vecākam ir jāsaņem otra vecāka rakstiska, notariāli apstiprināta piekrišana, lai veiktu darījumus attiecībā uz transportlīdzekļiem un nekustamo īpašumu, kas pieder mazam bērnam.

Ja vecāks, kas dzīvo atsevišķi no bērna vismaz sešus mēnešus, nepiedalās bērna audzināšanā un nenodrošina bērnam atbalstu vai ja šā vecāka dzīvesvieta nav zināma, šīs daļas otrajā rindkopā norādītos darījumus var veikt bez viņa vai viņas piekrišanas.

Par bērna īpašuma pārvaldīšanas jautājumu vecāki lemj kopīgi, ja ar vienošanos viņu starpā nav noteikts citādi. Vecāku starpā radušos strīdus par bērna mantas pārvaldīšanu var atrisināt aizbildnības un aprūpes iestāde vai tiesa.

Attiecībā uz 4. jautājumu “Ja bērnu pavada māte un tēvs ir palicis Ukrainā, lai aizsargātu valsti, vai Ukrainas ģimenes tiesībās pastāv noteikumi par viņa vecāku aprūpes tiesību apturēšanu gadījumos, kad tēvs nav pieejams, lai pieņemtu steidzamus lēmumus (nav saziņas, karagūsteknis vai citi faktori)? Ja tādi ir, lūdzu, aprakstiet šādas apturēšanas sākšanas un izbeigšanas procedūru.”

Atbilde uz šo jautājumu ir ietverta atbildē uz 3. jautājumu.

Vienlaikus tiek norādīts, ka Ukrainas tiesību akti neparedz “vecāku tiesību apturēšanas” procedūru. Bērna tēva vai mātes iesaistīšana valsts aizsardzībā neietekmē tiesību un pienākumu darbības jomu attiecībā uz bērnu.

Attiecībā uz 5. jautājumu “Ja abi vecāki ir dzīvi un viņiem nav atņemtas vecāku aprūpes tiesības, kādas tiesības un pienākumi ir vecvecākiem, māsām un brāļiem, kas sasnieguši pilngadību, un pamātei un patēvam, ja bērns tagad dzīvo kopā ar viņiem, nevis ar vecākiem?”

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 257. pantu vecvecākiem un vecvecvecākiem ir tiesības sazināties ar saviem mazbērniem un mazmazbērniem un piedalīties viņu audzināšanā.

Vecāki vai citas personas, ar kurām kopā bērns dzīvo, nedrīkst traucēt vecvecākiem un vecvecvecākiem īstenot savas tiesības attiecībā uz mazbērnu un mazmazbērnu audzināšanu.

Vecvecākiem ir tiesības aizsargāt savus mazbērnus.

Vecvecākiem ir tiesības bez īpaša pilnvarojuma vērsties aizbildnības un aprūpes iestādē vai tiesā, lai aizsargātu savu mazbērnu, kuri ir mazi bērni, mazgadīgie vai pieaugušie, kuri nespēj strādāt, tiesības un intereses (Ģimenes kodeksa 258. pants).

Atbilstīgi Ģimenes kodeksa 265. pantam vecvecākiem ir pienākums uzturēt savus mazbērnus, kuri ir mazi bērni vai mazgadīgie, ja viņiem nav mātes vai tēva vai ja vecāki pamatotu iemeslu dēļ nevar nodrošināt viņiem pienācīgu uzturēšanu, ar nosacījumu, ka vecvecāki spēj nodrošināt materiālu atbalstu.

Tajā pašā laikā Ģimenes kodeksa 259. pants nosaka, ka ar tiesību aktiem noteiktās brāļu un māsu tiesības un pienākumi attiecas uz brāļiem un māsām, kas ir pilnīgi (daļēji) asinsradinieki.

Brāļiem un māsām, jo īpaši tiem, kas dzīvo atsevišķi, ir tiesības sazināties vienam ar otru. Māte, tēvs, vecvecāki un citas personas, ar kurām dzīvo nepilngadīgie brāļi un māsas, atvieglo viņu saziņu.

Pilngadīgām personām ir tiesības piedalīties savu nepilngadīgo brāļu un māsu audzināšanā neatkarīgi no viņu dzīvesvietas.

Ja pamāte vai patēvs dzīvo kopā ar padēlu vai pameitu, kas ir mazs bērns vai mazgadīgais, viņiem ir tiesības piedalīties viņu audzināšanā (Ģimenes kodeksa 260. pants).

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 262. pantu mātai, brālim, pamātei un patēvam ir tiesības pašiem aizsargāt savus brāļus, māsas, padēlu un pameitu, kuri ir mazi bērni, mazgadīgie vai pieaugušie, kuri nespēj strādāt.

Mātai, brālim, pamātei un patēvam ir tiesības bez īpaša pilnvarojuma vērsties aizbildnības un aprūpes iestādē vai tiesā, lai aizsargātu savu brāļu, māsu, padēlu un pameitu, kuri ir mazi bērni, mazgadīgie vai pieaugušie, kuri nespēj strādāt, tiesības un intereses.

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 267. pantu pilngadīgi brāļi un māsas uztur brāļus un māsas, kuri ir mazi bērni vai mazgadīgie, kam nepieciešams materiāls atbalsts un kuriem nav vecāku vai vīra vai sievas, vai ja šīs personas pamatotu iemeslu dēļ nevar nodrošināt pienācīgu uzturēšanu, ar nosacījumu, ka pieaugušie brāļi un māsas spēj sniegt materiālu atbalstu.

Pieaugušie brāļi un māsas uztur pilngadīgus brāļus un māsas, kuri nespēj strādāt, kuriem ir nepieciešams materiāls atbalsts un kuriem nav vīra, sievas, pilngadīgas meitas vai dēla, ar nosacījumu, ka pilngadīgie brāļi un māsas spēj sniegt materiālo atbalstu.

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 268. pantu pamāte vai patēvs uztur pameitu vai padēlu, kas ir mazs bērns vai mazgadīgais un dzīvo kopā ar viņiem, ja pameitai vai padēlam nav mātes, tēva, vecāsmātes, vectēva, pilngadīgu brāļu vai māsu vai ja šīs personas pamatotu iemeslu dēļ nevar nodrošināt pienācīgu uzturēšanu, ar nosacījumu, ka pamāte vai patēvs spēj nodrošināt materiālo atbalstu.

Tiesa var atbrīvot pamāti vai patēvu no pienākuma uzturēt pameitu vai padēlu vai ierobežot šo pienākumu uz noteiktu laiku, jo īpaši, ja viņi dzīvo kopā ar māti vai tēvu īsu laiku vai ja bērna mātes vai tēva uzvedība laulāto attiecībās ir slikta.

Attiecībā uz 6. jautājumu “Ja vecāki ir miruši vai viņiem ir atņemtas vecāku tiesības, kādas tiesības un pienākumi ir vecvecākiem, māsām un brāļiem, kas sasnieguši pilngadību, un pamātei un patēvam, ja bērns tagad dzīvo kopā ar viņiem, nevis ar vecākiem?”

Atbilde uz šo jautājumu ir ietverta atbildē uz 5. jautājumu.

Vienlaikus būtu jāņem vērā tas, ka saskaņā ar Ģimenes kodeksa 243. pantu attiecībā uz bāreņiem un bērniem, kuriem ir atņemta vecāku aprūpe, tiek noteikta aizbildnība un aprūpe.

Bērnām, kas jaunāks par 14 gadiem ir paredzēta aizbildnība, savukārt bērnam vecumā no 14 līdz 18 gadiem — aprūpe.

Bērna aizbildnību un aprūpi organizē aizbildnības un aprūpes iestāde, kā arī tiesa — gadījumos, kas paredzēti Ukrainas Civilkodeksā.

Aizbildņus un aprūpētājus ieceļ galvenokārt no to personu loka, kuras ir ģimenes attiecībās ar aizbilstamo, ņemot vērā viņu savstarpējās personiskās attiecības un personas spēju pildīt aizbildņa vai aprūpētāja pienākumus.

Ieceļot aizbildni mazam bērnam vai aprūpētāju mazgadīgajam, tiek ņemtas vērā aizbilstamā vēlmes (Civilkodeksa 63. panta ceturtdaļa).

Attiecībā uz 7. jautājumu “Vai attiecībā uz iepriekš minēto personu tiesībām un pienākumiem ir nepieciešams kādas iestādes vai tiesas lēmums, vai arī to izpilde ir noteikta tiesību aktos?”

Atbilde uz šo jautājumu ir ietverta atbildē uz 6. un 7. jautājumu [sic!].

Attiecībā uz 8. jautājumu “Ja bērns ir dzīvojis kopā ar saviem vecākiem un tagad ar abu vecāku atļauju ieceļo ES valstī vecvecāka, pilngadīgas māsas vai brāļa vai pamātes vai patēva pavadībā, vai var uzskatīt, ka šīm personām ir bērna tiesiskās pārstāvības tiesības visos jautājumos, kas rodas ārvalstīs, vai arī tām ir vajadzīga vecāku izdota īpaša vecāku aprūpes tiesību apliecība vai pilnvara? Ja šo personu aizbildnības tiesības ir ierobežotas ar likumu, vai varat precizēt šos ierobežojumus? Kad ir nepieciešama vecāku piekrišana/vienošanās? Vai ir kādas prasības attiecībā uz piekrišanu/vienošanos (piemēram, prasības attiecībā uz formu)?”

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 151. panta otro daļu vecāki var iesaistīt bērna audzināšanā citas personas un uzdot bērnu audzināt fiziskām un juridiskām personām.

Tas, ka bērnu audzina citas personas, neatbrīvo vecākus no pienākuma rūpēties par viņu (Ģimenes kodeksa 150. pants).

Attiecībā uz 9. jautājumu “Vai Ukrainas ģimenes tiesībās ir kādi noteikumi par citu radnieku tiesībām un pienākumiem pret bērniem (tantes, onkuļi utt.), izņemot saskarsmes tiesības vai tiesības sazināties ar bērnu?”

Ukrainas Ģimenes kodekss nereglamentē ģimenes attiecības starp brālēniem, māsīcām, vecāku māsām, vecāku brāļiem un māsām un brāļu meitām, māsām un brāļu dēliem vai citiem asinsradniekiem (Ģimenes kodeksa 2. panta ceturtdaļa).

Attiecībā uz 10. jautājumu “Vai saistībā ar bāreņiem un bērniem, kuri palikuši bez vecāku aprūpes, visas bērna pārstāvju tiesības un pienākumus piemēro ģimenes tipa

bāreņu nama vecākiem audzinātājiem, aprūpētājiem audžuģimenēs, audžuvecākiem un aprūpes iestādes administrācijas darbiniekiem saskaņā ar tiesību aktiem, vai arī ir nepieciešams saņemt apliecību, atļauju vai tiesas rīkojumu? Vai varat precizēt viņiem piešķirto tiesību ierobežojumus? Par ko vecāki audzinātāji, aprūpētāji audžuģimenēs var lemt paši, un kad ir jāiesaista vecāki?”

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 256.² panta otro un ceturto daļu audžuvecāki uzņemas šā kodeksa 150. pantā paredzētos pienākumus attiecībā uz bērnu audzināšanu un attīstību.

Audžuvecāki ir audžubērnu likumīgie pārstāvji un bez īpašām pilnvarām rīkojas kā aizbildņi vai aprūpētāji.

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 256.⁴ pantu lēmumu par audžuģimenes izveidi pieņem rajonu līmenī vai — Kijivā un Sevastopolē — pilsētas rajonu līmenī vai to pieņem pilsētas domes izpildkomiteja (republikas nozīmes pilsētās Krimas Autonomajā Republikā un reģionālās nozīmes pilsētās) Ukrainas Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

Audžuvecāki un struktūra, kas ir pieņēmusi lēmumu par audžuģimenes izveidi, vienojas par bērnu izvietojumu audžuģimenē, pamatojoties uz standarta līgumu.

Struktūrai, kas pieņēmusi lēmumu par audžuģimenes izveidi, ir pienākums uzraudzīt, kā audžuvecāki pilda savus pienākumus attiecībā uz bērnu audzināšanu un atbalstīšanu.

Tomēr atbilstīgi Ģimenes kodeksa 256.⁶ panta otrajai un ceturtajai daļai vecāki audzinātāji uzņemas pienākumus attiecībā uz bērnu audzināšanu un attīstību, kas paredzēti šā kodeksa 150. pantā.

Vecāki audzinātāji ir bērnu likumīgie pārstāvji un bez īpašām pilnvarām rīkojas kā aizbildņi vai aprūpētāji.

Saskaņā ar Ģimenes kodeksa 256.⁸ pantu lēmumu par ģimenes tipa bērnu nama izveidi pieņem rajonu līmenī vai — Kijivā un Sevastopolē — pilsētas rajonu līmenī vai to pieņem pilsētas domes izpildkomiteja (republikas nozīmes pilsētās Krimas Autonomajā Republikā un reģionālās nozīmes pilsētās) Ukrainas Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

Vienošanās par ģimenes tipa bērnu nama darbības organizēšanu tiek noslēgta starp vecākiem audzinātājiem un struktūru, kas pieņēmusi lēmumu par ģimenes tipa bērnu nama izveidi, pamatojoties uz standarta līgumu.

Struktūrai, kas pieņēmusi lēmumu par ģimenes tipa bērnu nama izveidi, ir pienākums uzraudzīt, kā vecāki audzinātāji pilda savus pienākumus attiecībā uz bērnu audzināšanu un atbalstīšanu.

Savukārt, ja bērns pastāvīgi dzīvo bērnu aprūpes centrā vai veselības iestādē, aizbildņa un aprūpētāja funkcijas attiecībā uz bērnu veic šo iestāžu administrācija (Ģimenes kodeksa 245. pants).

Attiecībā uz 11. jautājumu “Ukrainas Ģimenes kodeksa oficiālajā tulkojumā angļu valodā, kas publicēts Ukrainas Verkhovna Rada [Augstākās radas jeb parlamenta] tīmekļa vietnē, termins “adoptētāja ģimene” [adoptive family] tiek lietots attiecībā uz “приїомна сім’я”. Vai ir pareizi tulkot “audžuģimene”, nevis “adoptētāja ģimene”, ja adopciju reglamentē 18. nodaļa, nevis 20.1. nodaļa?”

Šis tulkojums nav oficiālais tulkojums.

Pareizais tulkojums ir “audžuģimene”, nevis “adoptētāja ģimene”.

Saskaņā ar Ukrainas tiesību aktiem “adopcija” un “audžuģimene” ir atšķirīgi izvietojuma veidi attiecībā uz bērniem un bērniem, kuri palikuši bez vecāku aprūpes.

Tādējādi saskaņā ar Ģimenes kodeksa 18. nodaļas “Adopcija” 207. pantu adopcija ir personas kā meitas vai dēla pieņemšana savā ģimenē, un šāda pieņemšana tiek veikta, pamatojoties uz tiesas lēmumu, izņemot Ģimenes kodeksa 282. pantā minēto gadījumu.

Adopcijas gadījumā beidz pastāvēt personīgās un īpašuma tiesības un pienākumi starp vecākiem un adoptēto personu, kā arī starp šo personu un tās citiem asinsradniekiem.

Adopcija piešķir adoptētājam visas tiesības un pienākumus attiecībā uz adoptēto bērnu, kas vecākiem ir attiecībā uz savu bērnu.

Adopcija piešķir adoptētajai personai visas tiesības un pienākumus attiecībā uz adoptētāju, kas bērnam ir attiecībā uz saviem vecākiem (Ģimenes kodeksa 232. panta pirmā, ceturtā, piektā daļa).

Tomēr saskaņā ar Ģimenes kodeksa 20.¹ nodaļas “Audžuģimene” 256.¹ un 256.³ pantu audžuģimene ir ģimene, kas labprātīgi uzņēmusi no viena līdz četriem bāreņiem un bērniem, kuri palikuši bez vecāku aprūpes, lai viņus audzinātu un dzīvotu ar viņiem kopā.

Audzubērni dzīvo un tiek audzināti audžuģimenē, līdz viņi sasniedz 18 gadu vecumu. Ja pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas audzubērni turpina mācības vispārējās vidējās, profesionālās (profesionāli tehniskās), profesionālās pirmsuniversitātes vai augstākās izglītības iestādē, viņi var izvēlēties turpināt dzīvot un tikt audzināti šajā audžuģimenē līdz šo mācību pabeigšanai.

Audzubērniem ir tiesības uzturēt personisku saziņu ar saviem vecākiem un citiem radniekiem, izņemot, ja tas var radīt kaitējumu viņu dzīvībai, veselībai un morālajai audzināšanai.

Attiecībā uz 12. jautājumu “Ja bērniem bāreņiem un bērniem, kuri palikuši bez vecāku aprūpes, ir iecelti audžuvecāki, vai viņiem saskaņā ar Ukrainas ģimenes tiesību normām ir nepieciešams aizbildnis — vismaz audžuvecāku uzraudzības nolūkā?”

Atbilde uz šo jautājumu ir ietverta atbildē uz 10. jautājumu.

Attiecībā uz 13. jautājumu “Vai saskaņā ar Ukrainas ģimenes tiesību normām pastāv iespēja, ka vecāki, kuri ir dzīvi un īsteno vecāku tiesības, ieceļ audžuvecākus privāti jeb uz vienošanās pamata, un, ja šāda iespēja pastāv, tad vai šādiem audžuvecākiem arī ir aizbildņu vai audžuvecāku tiesības un pienākumi Ģimenes kodeksa 256.² panta ceturtās daļas nozīmē? Vai pastāv kādas oficiālas prasības attiecībā uz šādu pārstāvības pilnvarojumu (piemēram, sertifikācija, reģistrācija u. c.)?”

Atbilstīgi Ģimenes kodeksa 256.³ pantam audzubērni ir tādi bāreņi un bērni, kuri palikuši bez vecāku aprūpes, kam ir organizēta audzināšana un dzīvošana audžuģimenē.

Bārenis ir bērns, kura vecāki ir gājuši bojā vai pazuduši.

Tiek uzskatīts, ka bērni ir palikuši bez vecāku aprūpes, ja tie ir atstāti bez vecāku aprūpes vecāku tiesību atņemšanas dēļ vai ja tie ir atņemti vecākiem bez vecāku tiesību atņemšanas; ja viņu vecāki ir atzīti par bezvēsts pazudušiem vai nespējīgiem strādāt, pasludināti par mirušiem, izcieš sodu ieslodzījumā vai ir aizturēti izmeklēšanas laikā vai ja tos meklē Valsts policijas iestādes, jo nav informācijas par to atrašanās vietu; vai ja viņu vecākiem ir ilgstoša slimība, kas tiem liedz pildīt vecāku pienākumus; tas attiecas arī uz bērniem, kas ir nošķirti no savām ģimenēm, pamestiem bērniem, bērniem, kuru vecāki nav zināmi, bērniem, kuru vecāki ir no viņiem atteikušies, bērniem, kuru vecāki savus vecāku

pienākumus nav pildījuši nenoskaidrojamu iemeslu dēļ saistībā ar vecāku uzturēšanos uz laiku okupētajā Ukrainas teritorijā vai teritorijās, kurās tiek veiktas preterorisma operācijas un īstenošanas pasākumi, lai nodrošinātu valsts drošību un aizsardzību, lai atvairītu un apturētu Krievijas Federācijas bruņoto agresiju Doneckas un Luhanskas reģionā, kā arī bērniem bez pajumtes (Ukrainas likuma “Par bērnu aizsardzību” 1. pants).

Ģimenes kodeksa 256.² panta ceturtā daļa nosaka, ka audžuvecāki ir audžubērnu likumīgie pārstāvji un bez īpašām pilnvarām rīkojas kā aizbildņi vai aprūpētāji. Tas nozīmē, ka lēmums par audžuģimenes izveidi ir pietiekams pamats, lai audžuvecāki varētu īstenot savas pilnvaras. Lai iegūtu plašāku informāciju, lūdzu skatīt atbildi uz 10. jautājumu.

Attiecībā uz 14. jautājumu “Ierodoties Vācijā, iestādes pārbauda dzimšanas apliecību un citu ar ģimenes attiecībām saistītu dokumentu likumību, lai novērstu bērnu nolaupīšanu un bērnu tirdzniecību, citiem vārdiem sakot — lai pārlicinātos, ka apliecības un dokumenti ir spēkā. Vai šobrīd pastāv iespēja, ka Ukrainas iestādes var pārbaudīt un apliecināt Ukrainas dokumentu autentiskumu? Dažkārt dokumenti vispār nav pieejami, un Vācijai ir jāizdod jauni (provizoriski) dokumenti. Vai Ukrainas iestādes var pārbaudīt un apliecināt šādus aizstājošus dokumentus? Kādas būs Ukrainas iestāžu prasības, un ko tās pārbaudīs?”

Saskaņā ar Ukrainas likuma “Par civilstāvokļa aktu valsts reģistrāciju” 1. panta pirmo daļu un 2. panta otro daļu uz cilvēka piedzimšanu un viņa vai viņas izcelšanos, laulību, laulības šķiršanu tiesību aktos paredzētajos gadījumos, vārda, uzvārda maiņu un nāvi attiecas valsts reģistrācija.

Civilstāvokļa aktu valsts reģistrācija tiek veikta, veicot civilstāvokļa aktu reģistra ierakstus, kuros ietver konfidenciālu un neizpaužamu informāciju par indivīda personas datiem (likuma 9. panta otrā un trešā daļa).

Civilstāvokļa aktu valsts reģistrācijas iestādes, veicot civilstāvokļa akta valsts reģistrāciju, izdod attiecīgu apliecību.

Civilstāvokļa aktu valsts reģistrācijas apliecību veidlapas tiek izveidotas atbilstīgi Ukrainas Ministru kabineta apstiprinātajiem paraugiem un to specifikācijām, ko nosaka likuma 18. panta pirmā daļa.

Tādējādi apliecības veidlapu paraugi ir apstiprināti ar Ukrainas Ministru kabineta 2010. gada 10. jūlija rezolūciju Nr. 1025 “Par civilstāvokļa aktu reģistrācijas ierakstu paraugu, specifikāciju un civilstāvokļa aktu valsts reģistrācijas apliecību veidlapu paraugu apstiprināšanu”.

Konkrēti dzimšanas apliecības paraugs ietver informāciju par bērnu un viņa vecākiem, tās atbildīgās civilstāvokļa aktu valsts reģistrācijas struktūras nosaukumu, kura izdevusi apliecību, galvenā civilstāvokļa aktu reģistrācijas darbinieka iniciāļus un uzvārdu, kā arī šīs struktūras zīmoga nospiedumu.

Ukraina ir 1961. gada Konvencijas par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu līgumslēdzēja puse.

Ukrainas Tieslietu ministrija ir viena no struktūrām, kas saskaņā ar Ukrainas Ministru kabineta 2003. gada 18. janvāra rezolūciju Nr. 61 “Par Konvencijā par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu paredzētā *apostille* uzlikšanas pilnvaru

piešķiršanu” ir pilnvarota uzlikt *apostille* uz tiesu sistēmas iestāžu izdotiem dokumentiem, kā arī Ukrainas notāru sagatavotiem dokumentiem.

Nemot to vērā, dokumentam ar *apostille* nav nepieciešams papildu apliecinājums vai verifikācija, un to var izmantot jebkurā no tām valstīm, kuras ir šīs konvencijas līgumslēdzējas puses.

Attiecībā uz civilstāvokļa aktu valsts reģistrācijas dokumentu autentiskuma pārbaudi citas procedūras nav.

Ar Ukrainas Ministru kabineta 2015. gada 4. novembra rezolūciju Nr. 890 “Daži risināmi jautājumi attiecībā uz elektroniska pakalpojuma ieviešanas nodrošināšanu *apostille* uzlikšanai” Ukrainā tika ieviests *Apostille* apliecinājumu elektroniskais reģistrs (turpmāk “reģistrs”) un noteikts, ka publiskiem dokumentiem *apostille* apliecinājumu, izmantojot reģistra programmatūras rīkus, uzliek un sagatavo elektroniska dokumenta veidā atbilstīgi paraugam, kas noteikts Konvencijā par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu.

Reģistrs tiek uzturēts, izmantojot aparatūras un programmatūras rīkus, kas ļauj izveidot *apostille* elektroniska dokumenta veidā, aizsargāt reģistrā iekļauto informāciju pret neatļautām darbībām, meklēt reģistrā ievadītos ierakstus un sniegt reģistrā ietverto informāciju.

Jebkurai personai ir tiesības bez maksas iegūt reģistra informāciju par uzlikto *apostille*, izmantojot tīmekļa vietni <https://apostille.minjust.gov.ua/>.

Uzlikto *apostille* var meklēt informācijas reģistrā, izmantojot tā reģistrācijas numuru un izdošanas datumu. Atbilstīgi uzlikta *apostille* meklēšanas rezultātiem informācijas reģistrā informācija tiek sniegta uzlikta *apostille* attēla veidā.

Pašlaik visas civilstāvokļa aktu valsts reģistrācijas nodaļas, kas darbojas Ukrainas kontrolētajā teritorijā, *apostille* uzlikšanas nolūkā pieņem tādus dokumentus par civilstāvokļa aktu valsts reģistrāciju, kuri tiek uzskatīti par atbilstīgiem iepriekš minētajām tiesību aktu prasībām.

[atkārtots iepriekšējais teikums]

Tiesas lēmumi ir pieejami valsts informācijas sistēmā “Vienotais tiesas lēmumu valsts reģistrs”, izmantojot saiti <https://reyestr.court.gov.ua>.

To, vai notariāla dokumenta speciālā veidlapa, kurā ietverts notariāli apstiprināts dokuments, ir autentiska, ikviens var pārbaudīt atvērtās piekļuves tīmekļa vietnē, izmantojot saiti <https://rnb.nais.gov.ua>.

Saskaņā ar Ukrainas Ministru kabineta 2022. gada 28. februāra rezolūcijas Nr. 164 “Daži jautājumi attiecībā uz notāriem kara stāvokļa gadījumā” (ar grozījumiem) pirmā panta 3. apakšpunktu pilnvaras apliecināšana (izņemot pilnvaras attiecībā uz tiesībām rīkoties ar nekustamo īpašumu, nepabeigtu būvniecības objektu vai īpašuma tiesībām attiecībā uz nākotnes nekustamo īpašumu (turpmāk “nekustamais īpašums”), līdzekļiem banku un citu finanšu iestāžu kontos, kā arī transportlīdzekļiem uz laiku, kas pārsniedz trīs mēnešus, vērtspapīru pārvaldīšanu un pārdošanu, uzņēmumu tiesībām, tiesībām piekļūt atsevišķam bankas seifam) un tāda paraksta autentiskuma apliecināšana, kas uzlikts pieteikumā par atļaujas piešķiršanu bērna pagaidu izceļošanai uz ārvalstīm, tiek veikta, neizmantojot speciālas notariālo dokumentu veidlapas, — uz tukšām papīra lapām ar šādiem datorizētiem notāra datiem: Ukrainas valsts ģerboņa attēls, uzvārds, vārds, tēvvard (ja pieejams), notāra nosaukums (valsts dienesta notāram), notāra rajona nosaukums (privātam notāram), tiesību veikt notariālas darbības apliecības numurs, darbavietas adrese, tālruņa numurs un e-pasta adrese. Lai pārbaudītu uz tukšām papīra lapām apliecinātās pilnvaras spēkā esību, attiecīgā persona ar savu eksemplāru piesakās attiecīgajam notāram,

kura pienākums ir divu darbdienu laikā izdot apliecību, ar kuru tiek apstiprināta vai noliegta šādas pilnvaras apliecināšana.

Atbildes uz papildu jautājumiem

Attiecībā uz pirmo jautājumu

Saskaņā ar Ukrainas Civilkodeksa (turpmāk “Civilkodekss”) 242. pantu vecāki (adoptētāji) ir viņu mazo bērnu un mazgadīgo likumīgie pārstāvji. Tomēr tas, ka bērns iegūst noteikta apjoma rīcībspēju, neatņem vecākiem likumīgo pārstāvju statusu. Tomēr vecāku pārstāvības pilnvaru saturs un darbības joma ir atkarīga no bērna rīcībspējas darbības jomas, tostarp no tā, cik lielā mērā viņš vai viņa apzinās savas darbības vai bezdarbības iespējamās tiesiskās sekas.

Tādējādi mazu bērnu intereses vecāki pārstāv pilnībā un veic visus darījumus viņu vārdā un viņu interesēs, izņemot mazus mājsaimniecības darījumus un darījumus, kuru mērķis ir īstenot personiskas ar īpašumu nesaistītas tiesības uz intelektuālas, radošas darbības rezultātiem (Civilkodeksa 31. pants), savukārt mazgadīgie atbilstīgi Civilkodeksa 32. pantam lielāko daļu darījumu noslēdz paši savā vārdā.

Mazgadīgo vecāki neslēdz darījumus savu mazgadīgo bērnu vārdā, bet tikai dod piekrišanu to noslēgšanai. Citiem vārdiem sakot, veicot šādus darījumus, tos nekādā ziņā viena puse neneslēdz otras puses vārdā.

Piemēram, saskaņā ar 61. punktu “Norādījumos par kārtību, kādā maksājumu pakalpojumu sniedzēji, kas uztur kontus, atver un slēdz lietotāju kontus”, kas apstiprināti ar Ukrainas Nacionālās bankas valdes 2022. gada 29. jūlija rezolūciju Nr. 162, banka atver norēķinu kontu maza bērna (bērna, kas nav sasniedzis 14 gadu vecumu) vārdā pēc bērna likumīgo pārstāvju — vecāku (adoptētāju, vecāku audzinātāju) vai aizbildņu — pieprasījuma atbilstīgi šo norādījumu V sadaļas 60. punktā noteiktajai procedūrai ar nosacījumu, ka mazā bērna likumīgais pārstāvis uzrāda pasi vai citu personu apliecinošu dokumentu, kas apliecina likumīgā pārstāvja identitāti, kā arī dokumentus, kas ļauj bankai identificēt šo mazo bērnu, piemēram, mazā bērna dzimšanas apliecību vai jebkuru citu mazā bērna identitāti apliecinošu dokumentu.

Taču saskaņā ar minēto norādījumu 62. punktu banka atver norēķinu kontu mazgadīgajam vecumā no 14 līdz 18 gadiem, kuram nav konta šajā bankā, atbilstīgi šo norādījumu V sadaļas 60. punktā noteiktajai procedūrai.

Mazgadīgajam ir tiesības patstāvīgi rīkoties ar līdzekļiem, ko tas iemaksājis kontā, kuru tas atvēris savā vārdā, kā arī algu (darba samaksu), stipendiju vai citiem viņa kontā iemaksātajiem ieņēmumiem.

Mazgadīgais ar aizbildnības iestādes un vecāku (adoptētāju) vai aprūpētāju piekrišanu var rīkoties ar līdzekļiem, ko tā norēķinu kontā iemaksājusi jebkura cita persona.

Attiecībā uz otro jautājumu

Atbilstīgi Ukrainas Ģimenes kodeksa (turpmāk “Ģimenes kodekss”) 160. pantam bērna, kurš nav sasniedzis 10 gadu vecumu, dzīvesvietu nosaka ar vecāku piekrišanu.

Bērna, kurš ir sasniedzis 10 gadu vecumu, dzīvesvietu nosaka ar vecāku un paša bērna kopīgu piekrišanu.

Ja vecāki dzīvo atsevišķi, bērna, kurš sasniedzis 14 gadu vecumu, dzīvesvietu nosaka pats bērns.

Vienlaikus saskaņā ar Ģimenes kodeksa 171. pantu bērnam ir tiesības uz to, ka jautājumos, kas attiecas uz viņu personīgi, un arī ģimenes jautājumos bērnu uzklausā vecāki, citi ģimenes locekļi un amatpersonas.

Bērns, kurš var paust savu viedokli, ir jāuzklausā, ja starp bērna vecākiem un citām personām tiek risināts strīds par bērna audzināšanu un dzīvesvietu, tostarp, ja tiek risināti strīdi saistībā ar vecāku tiesību atņemšanu, vecāku tiesību atjaunošanu, kā arī strīdi par bērna īpašuma pārvaldīšanu.

Ja tas nepieciešams bērna interesēs, tiesai ir tiesības pieņemt lēmumu, kas ir pretrunā bērna viedoklim.

Tajā pašā laikā, ņemot vērā iepriekš izklāstīto, ir vērts norādīt, ka jānošķir bērna viedokļa ņemšana vērā no bērna piekrišanas. Pirmajā gadījumā var pieņemt lēmumu, kas atšķiras no bērna viedokļa, taču otrajā gadījumā lēmumu var pieņemt tikai ar bērna piekrišanu.

Kā piemēru bērna piekrišanas obligātai saņemšanai var minēt Ģimenes kodeksa 160. panta otrajā daļā ietvertu noteikumu, atbilstīgi kuram — kā iepriekš minēts — bērna, kurš sasniedzis 10 gadu vecumu, dzīvesvietu nosaka ar vecāku un paša bērna kopīgu piekrišanu.

Attiecībā uz procesuālajiem aspektiem ir arī lietderīgi ievērot, ka tiesa katrā konkrētajā lietā attiecīgo lēmumu pieņemšanā ņem vērā visus lietas apstākļus kopumā un vadās pēc tiesību normām to sistēmiskajās attiecībās.

Attiecībā uz trešo jautājumu

Saskaņā ar valsts tiesību aktiem sievietei un vīrietim ir vienlīdzīgas tiesības un pienākumi ģimenes attiecībās, laulībā un ģimenē (Ģimenes kodeksa 7. panta sestā daļa).

Tajā pašā laikā noteikumi, kas atspoguļo noteikto vecāku vienlīdzības principu attiecībā uz bērnu, ir norādīti atbildē uz iepriekšējā vaicājuma trešo jautājumu (*Attiecībā uz 3. jautājumu* “Ja abiem vecākiem ir kopīga vecāku aprūpe, — mēs saprotam, ka tas ir standarta gadījums Ukrainā neatkarīgi no vecāku ģimenes stāvokļa, — vai ir kādi lēmumi vai darījumi, ko viens no vecākiem var pieņemt vai veikt neatkarīgi (bez otra vecāka iepriekšējās piekrišanas vai veto tiesībām)? Vai pastāv otra vecāka piekrišanas prezumpcija?”).

Tāpat uzmanība tiek pievērsta faktam, ka bērna audzināšana ģimenē ietver daudzus jautājumus, kurus risina vai nu abi vecāki kopā, vai viens vecāks, saņemot otra vecāka piekrišanu vai piekrišanu klusējot. Vienlaikus tiek pieņemts, ka vecāki ņem vērā bērna intereses.

Attiecībā uz ceturto jautājumu

Saskaņā ar Civilkodeksa 242. pantu aizbildnis ir maza bērna vai personas, kas atzīta par rīcībnespējīgu, likumīgais pārstāvis. Tomēr Ukrainas tiesību akti nepiešķir vecaimātei/vectēvam vai pilngadīgam brālim/māsai likumīgo pārstāvju pilnvaras, ja viņi neveic atbilstīgas darbības aizbildnības/aprūpes noteikšanas nolūkā. Tomēr, ja ir pamats uzskatīt, ka pastāv draudi, ka vecāki/aizbildņi varētu ļaunprātīgi izmantot savas tiesības vai pienākumus un/vai tā rezultātā pārkāpt bērna tiesības, uzmanība tiek pievērsta iespējai izmantot bērna interešu aizsardzības mehānismu kā svarīgu ģimenes tiesību principu, kas noteikts tiesību aktos.

Tādējādi vecvecāku tiesības attiecībā uz mazbērnu aizsardzību reglamentē Ģimenes kodeksa 258. pants, atbilstīgi kuram vecvecākiem ir tiesības pašiem aizsargāt savus mazbērnus.

Vecvecākiem ir tiesības bez īpaša pilnvarojuma vērsties aizbildnības un aprūpes iestādē vai tiesā, lai aizsargātu tādu savu mazbērnu tiesības un intereses, kuri ir mazi bērni, mazgadīgie vai pieaugušie, kas nespēj strādāt.

Māsai, brālim, pamātei vai patēvam ir tiesības pašai vai pašam aizsargāt savus brāļus, māsas, padēlus un pameitas, kuri ir mazi bērni, mazgadīgie vai pieaugušie, kas nespēj strādāt.

Māsai, brālim, pamātei vai patēvam ir tiesības vērsties aizbildnības un aprūpes iestādē vai tiesā bez īpaša pilnvarojuma, lai aizstāvētu savu tādu brāļu, māsu, padēlu un pameitu tiesības un intereses, kuri ir mazi bērni, mazgadīgie vai pieaugušie, kas nespēj strādāt (Civilkodeksa 262. pants).